

Vlastelinstvo Grabovnik (Gorbonok)

Prilog za poznavanje povijesti Kloštra Podravskog

RANKO PAVLEŠ

U članku je predstavljeno srednjovjekovno vlastelinstvo Grabovnik (zapisivano kao Gorbonok) koje se pružalo na širem području današnjeg sela Kloštar Podravski. Prvo poglavlje donosi analizu imena posjeda te je, s osloncem na druge autore, zaključeno da je pravi, hrvatski oblik glasio Grabovnik. U drugom poglavlju je iznesena kratka povijest vlastelinstva koliko nam je poznata iz dostupnih dokumenata. Toponim Gorbonok spominje se od 1237. godine, a istoimeno imanje od kraja 13. stoljeća. Obitelj plemića „de Gorbonok“ može se pratiti od 13. do početka 14. stoljeća kad je izumrla. S kraja 15. i početka 16. stoljeća imamo tri popisa naselja kojima se upravljalo iz Grabovnika. Na kraju poglavlja opisan je nestanak vlastelinstva 1538. godine. Kaštel Grabovnik je kao posebno zanimljiva tema obrađen u posebnom poglavlju, a spominje se u dokumentima od 1461. godine do uništenja 1552. godine. Nalazio se na današnjem lokalitetu Gradina kraj Kloštra Podravskog. U sljedećem poglavlju nabrojena su naselja na vlastelinstvu među kojima su ona u okolici današnjeg Kloštra posebno analizirana. Najvažnije naselje na vlastelinstvu bilo je trgovište Grabovnik. Iako se prvi put spominje krajem srednjeg vijeka, nema sumnje da je postojalo već u 13. stoljeću. Uništeno je 1538. godine, a s njime i franjevački samostan osnovan krajem 13. stoljeća. Uz kaštel je postojalo i naselje Pridvorje s kapelom Svetog Ladislava. U članku se postavlja pitanje radi li se kod Pridvorja o drugom imenu za trgovište Grabovnik. Problem je i župna crkva pod koju je spadalo trgovište gdje u obzir dolazi crkva Svetog Adrijana u današnjem Oderjanu, ali ovo pitanje zbog njene udaljenosti ostaje otvoreno. Slijedi analiza desetak naselja iz okolice današnjeg Kloštra kojima se donekle može utvrditi mjesto gdje su se nalazila. Nešto duži je spisak vlastelinskih sela kojima je mjesto nepoznato. Na kraju poglavlja spominju se naselja u blizini Koprivnice na području Temerja kojima se upravljalo iz Grabovnika.

Ključne riječi: Gorbonok, Grabovnik, Kloštar Podravski, srednji vijek, vlastelinstvo

1. Uvod

Središte vlastelinstva Grabovnik (Gorbonok) bilo je kraj današnjeg Kloštra Podravskog, a glavnina zemalja pružala se u njegovoj široj okolici. Kako će se vidjeti iz teksta, vlastelinstvo je bilo dobro organizirano i imalo većinu elemenata kao i druge slične srednjovjekovne

gospodarsko-upravne jedinice. Kaštel je bio sjedište uprave i samog vlastelina, a uz njega se nalazila kapela Svetog Ladislava te trgovište s franjevačkim samostanom. Nešto dalje nalazila se župna crkva Svetog Adrijana. Vlastelinstvo je imalo zemlje uz rijeku Dravu, u okolici kaštela i na priobrezju Bilogore. Također, odavde se upravljalo i odvojenim imanjima

ma kraj Koprivnice i s druge strane Bilogore. Na svim tim dijelovima posjeda postojala su sela koja su sva nestala, a tek je ponekom sačuvana uspomena u imenu nekog od današnjih naselja.

O Gorbonoku se pisalo češće nego o nekim drugim starim podravskim mjestima, a posebno treba istaknuti rad Paškala Cvekana¹ koji je u sklopu povijesti Kloštra Podravskog vrlo opširno obradio i srednjovjekovni Gorbonok te sve što je bilo povezano s njim. Ovdje ću pokušati nadopuniti njegova istraživanja, i to uglavnom u vezi s Gorbonokom kao posjedom.

2. Ime Gorbonok

Imenom Gorbonok i sličnim u srednjovjekovnim su dokumentima imenovani potok, posjed, kaštel i naselje, a i nekoliko je župa bilo smještanu „in Gorbonok“ te su kao pridjevak ovo ime nosili i pojedini plemići.

Kako se pisarski oblik imena Gorbonoka zapravo izgovarao? Svakako nije u ovakvom, pomađarenom obliku jer je u srednjovjekovnoj Podravini, osim dijela plemstva i ponekog dovedenog kmeta, uvijek postojala izrazita hrvatska većina. Franjo Brdarić² bio je mišljenja da se Gorbonok zapravo zvao Grabrovnica te ga je kroz cijeli svoj rad o ovom posjedu i župi tako i nazivao. Istog je mišljenja bio i Kamilo Dočkal.³ Paškal Cvekan u svom spomenutom radu ovaj posjed, naselje i potok naziva pomađarenim oblikom, ali ipak na jednom mjestu piše kako misli da je pravo ime glasilo Grabovnik ili Grabrovnica, a kao potvrdu ove pretpostavke poziva se na oblik kojim je ime ovog mjesta ili predjela zapisano u popisu župa iz 1334. godine („*Grabounok*“).⁴ Jela Maresić⁵ je ovom problemu pristupila sa stajališta lingvisti. U prvom dijelu toponima Gorbonok ona

vidi fitonim „grab“ kojeg je mađarski pisar prilagodio svom jeziku oblikom „gorb“ izbjegavajući tako da dva suglasnika stoje jedan do drugoga što mađarski jezik ne podnosi. U drugom dijelu, tj. u dočetku „-nok“, autorica vidi naš dočetak „-nik“ te zaključuje kako je hrvatski oblik vjerojatno glasilo Grabovnik, ali je kao mogućnost ostavila i oblike Grbovnik i Grobovnik. Mislim da je ovakvo rješenje najprihvatljivije te ću u ovom radu posjed Gorbonok, kao i druge objekte koji se javljaju pod ovim imenom, nazivati Grabovnik.⁶ Kao potok, ime Gorbonok, odnosno Grabovnik nosio je najvjerojatnije današnji potok Sirova Katalena što sam opširno dokazao u drugim radovima,⁷ a od imena potoka potekla su imena svih drugih entiteta s imenom Gorbonok.

3. Kratka povijest vlastelinstva Grabovnik

Toponim Gorbonok prvi se puta spominje u diobenoj ispravi iz oko 1237. godine kada se dijeli imanje Sveti Juraj.⁸ Tada je na međi ovog posjeda spomenuta cesta koja dolazi iz predjela ili naselja Gorbonok u Česmici. Opisano imanje Svetog Jurja vjerojatno je zahvaćalo dio područja današnjeg grada Đurđevca te sela Mičetinec i Čepelovec. Smještanje Gorbonoka u Česmicu znači da se mala županija Česmica u 13. stoljeću pružala na sjever do Podravine. Kako sam već ranije pisao, ovdje se vjerojatno ne radi o Gorbonoku u ravničarskom dijelu Podravine, nego o kasnije češće spominjanom imanju *Gorbonokfew*, tj. posjedu uz gornji tok potoka danas zvanog Sirova Katalena. Kao potok Gorbonok se prvi put spominje 1262. godine kada je župan Sagud, rodonačelnik plemića od Budrovca, dobio zemlje uz njega.⁹ Isti potok je na međi imanja Predimih (oko izvora

1 CVEKAN, Paškal: *Od Gorbonuka do Kloštra Podravskog*. Kloštar Podravski, 1990.

2 BRDARIĆ, Franjo: *Arhidakonat komarnički*. // Časti i dobru zavičaja (ur. Blaž Mađer), Zagreb, 1937., 359–360.

3 DOČKAL, Kamilo: *Srednjovjekovna naselja oko Dobre kuće*. // *Starine JAZU*, knj. 48., 112.

4 CVEKAN, Paškal.: *Od Gorbonuka ...*, 20.

5 MARESIĆ, Jela: *Tragom nekih povijesnih imena podravskih sela*. // Đurđevački zbornik (ur. Velimir Piškorec), Đurđevac, 1996., 140.

6 Ovom razmatranju dodao bih da se sjeveroistočno od današnjeg sela Budrovec, uz potok Sirovu Katalenu (vjerojatno srednjovjekovni potok Gorbonok), nalazi vrlo indikativan toponim Grabovnjak (Topografska karta 1:25000., sekcija Šandrovac) što može biti trag za drugačije rješenje.

7 PAVLEŠ, Ranko: *Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo*. Koprivnica, 2001., 203.; PAVLEŠ, Ranko: *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica, 2013., 177–178.

8 Magyar orszagos leveltar (dalje MOL), dok. br. 207. (Dostupno na: www.mnl.gov.hu, 15. 6. 2014.).

9 Codex diplomaticus regni Cratae, Slavoniae et Dalmatiae (dalje CD), sv. V., 1262., poslije 14. X., 235.

potoka Sirove Katalene) 1263. godine¹⁰ i posjeda Mušinja (područje današnjeg Šandrovca) 1293. godine.¹¹ U prvom od ova dva dokumenta međaši Predimiha su „*gradokmetovi od Grabovnika*“ („*castrenses de Korbonuk*“). Kastrenzi su bili podložnici nekog grada i radili za njega, a navedeni u ovoj ispravi živjeli su u Grabovniku, ali ne možemo biti sigurni jesuli spadali pod grad istog imena. Vjerojatnije je da su bili podložnici grada Somogyvara u današnjoj Mađarskoj, kao i cijeli taj dio Podravine. U drugom navedenom dokumentu, onom iz 1293. godine, spominje se Stjepan, sin Beluša, član obitelji koja će stoljećima posjedovati imanje Grabovnik, a s njim se na međi javlja i Suha Reka, kao dio istog imanja (već tada, ali i kasnije). Podatke iz spomenute isprave iz 1262. godine treba povezati s plemićima od Budrovca, kao i one iz 1334. godine iako oni tada nose pridjevak „*de Gorbonok*“.¹² U ovim slučajevima se topom Grabovnik javlja kao ime šireg područja uz potok Grabovnik, a ne samo istoimenog imanja.¹³ S posjedom Grabovnik možemo povezati Tomu, sina Ladislavova „*de Gorbonuch*“ spomenutog u dokumentu iz 1331. godine,¹⁴ kao i plemiće Andriju i Beku „*de Gorbounok*“ navedene 1334. godine.¹⁵ Potonja dva plemića su također označena i kao „*de Gesche*“ što znači da je tada imanje Grabovnik bilo dio županije Gušće. Isti Andrija i Beke spominju se 1336. godine kao vlasnici posjeda kraj Bregi u blizini Koprivnice.¹⁶ Ova povezanost grabovničkih plemića s imanjima kraj Koprivnice ostat će do kraja srednjeg vijeka. Isto se može reći i za posjed Račica s južne strane Bilogore (područje današnjeg sela Bačkovice) u vezi kojeg se Stjepan, sin Beke „*de Gorbonok*“ spominje već 1337. godine.¹⁷

Grabovnik je 1421. i 1429. godine nabrojen s još nekoliko imanja plemića od Belošev-

ca što znači da su i oni imali zemlje na području koje se tako zvalo.¹⁸ Nikola, sin Mihalja od Grabovnika, 1439. godine¹⁹ založio je svoje posjede Temerje, Sigeti i Podgorje. Imanje Temerje, grabovničkih plemića, dio je posjeda kraj Koprivnice koji sam već spomenuo. U vezi s Grabovnikom 1452. godine se prvi put spominju plemići „*de Dombo*“ što znači da su i oni imali posjede na području Grabovnika.²⁰ Nešto kasnije, 1481. godine, kao vlasnik neovlaštene malte „*in Gorbolnok*“ spominje se Ladislav Ervenički, tada vlasnik dijela imanja Grabovnik.²¹ Godinu dana kasnije u jednoj ispravi su spomenuti posjedi „*Gorbonok, Podrawye et Podgorya*“.²² Može se pretpostaviti kako je ovo podjela središnjeg dijela vlastelinstva Grabovnik na tri veća dijela: jedan oko središta posjeda, drugi uz rijeku Dravu i treći na obroncima Bilogore. Franjo iz spomenute plemićke obitelji „*de Dombo*“ založio je 1487. godine pola svog imanja Grabovnik Petru i Stjepanu od Gudovca,²³ ali su kasnije Guđovečki imali problema s ovim zalogom jer je ban Ladislav od Egervara 1490. godine uhvatio Petra i držao ga zatvorenog dok se nije odrekao prava na posjed Grabovnik („*castrum Gorbonok*“).²⁴ S pravima bana Ladislava na Grabovnik vjerojatno je povezana isprava iz 1494. godine u kojoj on dogovara uzajamno nasljeđivanje sa Stjepanom od Grabovnika.²⁵ U ispravi su nabrojena Stjepanova i banova imanja tako da u ovom dokumentu prvi put imamo gotovo sva naselja, odnosno posjede povezane s Grabovnikom. Spominju se „*Bolyako, ... Kyszygeth, Odolencz, Predworya, Zenthadryan penes fluuui Drawa, Komerzcz, Zregincz, NARTH, Oressya, Blaco, Tronawycz, ... Borischowcz, Prekop, Zwhareka,*

10 CD, sv. V., 1263.7.IX., 253.

11 CD, sv. VII., 1293.11.II., 129-131.

12 CD, sv. X., 1334.30.VIII., 187.

13 Godine 1334. župa Sesevete, koja nije zahvaćala imanje Grabovnik, smještena je „in Grabounok“ (RAČKI, Franjo: *Popisi župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine.* // *Starine JAZU*, knj. 4., Zagreb, 1872., 214).

14 CD, sv. IX., 1331.13.V., 559.

15 CD, sv. X., 1334.22.VIII., 182.

16 CD, sv. X., 1336.5.VIII., 271-272.

17 CD, sv. X., 1337.10.IV., 315.

18 MOL, DL65871., 1429.13.VII.; MOL, DL103831., 1421.11.II.

19 MOL, DL102084., 1439.21.V.

20 MOL, DL65899., 1452.20.VI.

21 KRNIC, Bogoljub: *Judicium generale (Opći sud) u Ugarskoj i Hrvatskoj.* // *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, n.s. sv. IX., Zagreb, 1906./1907., 57.

22 MOL, DL103879., 1482.

23 STIPIŠIĆ, Jakov; ŠAMŠALOVIĆ, Miljen: *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije.* // *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije (dalje ZHIJA)*, sv. 3., 1960., 1487.26. IV., 638.

24 ZHIJA, sv. 4., 1490.1.IX., 465.

25 MOL, DL268262., 1494.26.X.

Werhowlyan, Danczhege, Pathak, Themerye, Belossowcz, Draganwelge, ZenthMichael, Hrussowcz et Gym...“ Iako je nekoliko imena nečitko ili nejasno, može se steći slika o opsegu imanja kojima se upravljalo iz Grabovnika.

Za povijest srednjovjekovnog Grabovnika i okolnih krajeva zanimljiva je oporuka Davida „*de Dombo*“ iz 1504. godine.²⁶ „*In Garbanak*“, tj. u Grabovniku David spominje samo jednu česticu koju zajedno s imanjem Boletina ostavlja plemićima Kerhenima i Blažu od Prugovca. Nakon Davidove smrti oko njegovog dijela Grabovnika sporili su se već iste godine Stjepan od Grabovnika, plemići Kerheni od Beloševca i Nikola Mikulašić „*de Palichna*“.²⁷ Iz 1506. godine datira isprava s drugim popisom sela pod Grabovnikom.²⁸ Radi se o ugovoru o uzajamnom nasljeđivanju između Ivana Bornemise i Baltazara Batthyanya s jedne i Stjepana od Grbovnika s druge strane. Nabrojena sela su: „*Pridworya, Zenthadoryan, Boryskowcz, Zwha Reka, Worhowlyan, Pathak, Zygeth, Bosyako, Hrusowcz, Themerye, Belosowcz, Dragandol, Kyszygeth, Komarnycza, Tharnowycza, Harazth, Kradnycza, Henche, Berchyn, Nagytho, Thorthocz, Berthalamowcz, Oresya, Konecz, Narth*“, a spominje se i posjedovanje dijela trgovišta Grabovnik.

Andrija Budor, posjednik u obližnjem Budrovcu, prosvjedovao je 1509. godine zbog toga što je palatin Emerik „*de Peren*“ zaposjeo kaštel Grabovnik suprotno oporuci Stjepana od Grabovnika.²⁹ Iz dijela navedenih dokumenata vidi se složena vlasnička situacija oko imanja Grabovnik koja je bila posljedica ili zlaganja ili toga što vlasnici nisu imali muških potomaka te su se oko vlastelinstva plele razne spletke.

Kako piše Franjo Brdarić, vlastelinstvo Grabovnik je 1511. godine stekao vranski prior Bartol Berislavić, a zatim je njime 1514. godine upravljao ban Petar Berislavić.³⁰ Od 1522. godine posjedima vranskog priorata upravljao je Ivan Tahy, a po njemu je Grabovnik došao u ruke njegovog sina Franje. S ovakvom kronologijom držatelja vlastelinstva ne slaže se

isprava iz 1512. godine po kojoj su već te godine Ivanu Tahyju potvrđeni posjedi s popisom sela ili imanja, kao i 1494. godine.³¹ U potvrđi se spominje kako je sve to nekad pripadalo Stjepanu od Grabovnika i Davidu „*de Dombo*“. Donosim i popis naselja iz potvrđnice jer se usporedbama s prije navedenim sličnim popisima mogu riješiti neke nejasnoće. Spominju se: „*Pryduorya, Gorbonok, Bosyako, Zygeth, Komarnycza, Zenthadoryan, Themerye, Dragyndol, Belouseuc, Rusowcz, C...thnycza, Harazth, Thernowycza, Hynchee, Berchin, Naghtho, Podgorya, Pathak, Zuboreka, Werhelyan et Byryskowcz*“.

Iz popisa poreza od 1495. do 1517. godine možemo vidjeti veličinu vlastelinstva Grabovnik, ali i dijelove od kojih se ono sastojalo.³² Središnji dio glavnine imanja bio je oko trgovišta i utvrde Grabovnik te je s malim posjedom grabovničkih franjevaca imao do 80 poreznih dimova. Drugi dio zvan Podravje („*Drawamelleky*“) bio je veličine do 50 dimova i pružao se, kako mu i ime govori, uz rijeku Dravu. Treći, najmanji dio glavnine vlastelinstva, bio je uz obronke Bilogore i obuhvaćao 20-ak poreznih dimova. Na osnovu ovih popisa nije moguće reći koje je točno predjele posjed obuhvaćao, ali se mogu donijeti neki opći zaključci. Tako se može reći da je Grabovnik, kao i druga podravska vlastelinstva, nastojao zahvatiti što raznolikija područja pa zahvaća obalu Drave radi držanja i naplate prijelaza na rijeci, ribarenja i kvalitetnog drva, središnji dio podravske ravnice s vjerojatnom maltom na Podravskoj magistrali i žitnim poljima, ali i pribrežje Bilogore s unosnim uzgojem vinove loze. Kad se zbroje porezni dimovi svih triju dijelova vlastelinstva, vidimo da je Grabovnik sa 150 dimova spadao u srednja, a s pripadajućim imanjima kraj Koprivnice i u Račici na Bilogori i u veća vlastelinstva srednjovjekovne Slavonije.

„Smrt“ vlastelinstva je datirana, a desila se 11. lipnja 1538. godine kada su Osmanlije u noćnom prepadu zauzele i opljačkale cijeli posjed osim kaštela.³³ Franjo Tahy iste godine piše kako sjedi u kaštelu usred pustoši. Treba naglasiti da su dvojica vlasnika Grbovnika, Stjepan „*de Gorbonok*“ i Ivan Tahy, bili jački banovi.

26 MOL, DL65995., 1504.

27 ZHIJA, sv. 4., 25.IX.1504., 514.

28 MOL, DL101385., 1506.22.XI.

29 ZHIJA, sv. 4., 1509. 6. XII., 530.

30 BRDARIĆ, Franjo: *Arhidakonat ...*, 359–360.

31 MOL, DF268266., 1512.1.XI.

32 ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*. Zagreb, 1976., 8, 34, 66, 104.

33 Acta comitalia, vol. II., 1538.20.VI., 238.

Sl. 1. Položaj Grabovnika – Gorbonoka na Hirschvogelovoj karti Slavonije iz 1570. (izvor: www.historicmapworks.com/RareBookLibrary/volume.php?atlasid=107339, 15. 5. 2014.)

4. Kaštel Grabovnik

Paškal Cvekan smatrao je da spominjanje kastrenza „*de Korbonuk*“ u ispravi iz 1263. godine znači kako je u Grabovniku već tada postojalo utvrđeno središte uprave i sjedište vlasnika posjeda.³⁴ Mislim da je takav zaključak, inače čest u historiografskoj literaturi i za druga srednjovjekovna mjesta, pogrešan jer su navedeni kastrenzi mogli biti iz Grabovnika, ali svoj društveni položaj imati u odnosu na neku udaljenu utvrdu, odnosno kastrum, u ovom slučaju, kako sam već spomenuo, vjerojatno kastrum Somogy u Mađarskoj. Prema meni dostupnim dokumentima utvrđeno se na ovom posjedu spominje prvi put tek 1487. godine kada je Franjo „*de Dombo*“ založio „*pola kaštela Grabovnik*“ Petru od Gudovca.³⁵ Josip Bösendorfer navodi da se kaštel spominje i ranije, tj. 1461. godine.³⁶ Podatak nisam uspio provjeriti, ali ga možemo smatrati vjerodostojnim i nastanak kaštela Grabovnik za sada datirati u prvu polovicu XV. stoljeća.

Poseban značaj kaštel Grabovnik imao je prije svog uništenja, tj. u vrijeme građanskog

rata nakon Mohačke bitke jer je njegov vlasnik Ivan Tahy, pristalica kralja Ivana Zapolje, često ovdje boravio, dok su posjedi zapadno od Grabovnika bili većim dijelom u rukama pristalica kralja Ferdinanda Habsburga. Kao važnog zapoljevca, Tahyja imaju na oku kaštelani Koprivnice i Đurđevca (npr. 1530. godine o njegovom kretanju javljaju Ludoviku Pekryju u Rasinju).³⁷ Nakon što su se protivničke stranke nagodile i građanski rat završio, Osmanlije su nastavile svoje pohode. O stanju ovog dijela Podravine piše Franjo Tahy 1538. godine.³⁸ Svi posjedi su uništeni i u pustom kraju stoje samo kašteli u kojima sjede plemići. Oko 1540. godine sastavljen je popis utvrda na granici prema Osmanskom carstvu među kojima je i Grabovnik Franje Tahyja s preporukom da se u njega stavi 25 vojnika što znači da vlasnik to nije mogao učiniti o svom trošku.³⁹ Kaštel se održao do pada Virovitice 1552. godine kada je, u strahu od vojske Ulama-paše koja je krenula prema zapadu, napušten.

Već je Franjo Brdarić izjednačio kaštel Gorbonok s gradištem zvanim Gradina smještenim oko 1 km sjeverno od župne crkve u

34 CVEKAN, Paškal: *Od Gorbonuka ...*, 17; CD, sv. V, 1263.7.IX., 253.

35 ZHIJA, sv. 3., 1487.26.IV., 638.

36 BÖSENDORFER, Josip: *Crnice iz slavonske povijesti*. Osijek, 1911., 74.

37 Monumenta habsburgica, Zagreb, 1914., vol. I, 1530.5.VI., 341–342.

38 Acta comitialia, vol. II., 1538.20.VI., 238.

39 Monumenta habsburgica vol. III., 492–493.

Kloštru Podravskom.⁴⁰ Uzvisinu usred močvare na kojoj se gradište nalazi autor je opisao kao šesterokutnu, a piše i da se na njoj nalaze razni predmeti. Preko močvare od uzvisine je vodio dugi drveni most, a ulaz na most branila je kula od koje je ostao toponim Predvorje i nešto ostataka građevinskog materijala. Od ostataka utvrde građena je crkva u Podravskim Sesvetama.

Opis gradišta Zvonka Lovrenčevića je ponešto drugačiji.⁴¹ On piše da se gradište nalazi 400 – 500 m sjeveroistočno od crkve u Kloštru, a vidljivo je da je njegov prvotno okrugli oblik preinačen u četverokutni. Autor pretpostavlja da se preinaka dogodila u prvoj polovici 16. stoljeća. Još prije 50 godina postojao je 1,5 m visoki zid, a u vrijeme pisanja članka i dalje se odvozi materijal s gradišta. Također, donedavno su bili vidljivi stupovi mosta koji je vodio do gradišta. Uz opis lokaliteta, Zvonko Lovrenčević donosi i povijesne podatke, ali se dio njih odnosi na druge posjede (npr. na *Gorbonokfew*), a ne na sam Grabovnik.

S obzirom na blizinu mjesnog imena Kloštar koji je uspomena na franjevački samostan u Grabovniku i na toponim Predvorje ili Pridvorje koji se također spominje u srednjem vijeku, mogu se složiti da je kaštel Grabovnik bio na mjestu gdje ga smještaju dvojica navedenih autora. Prema opisima, lokalitet je složen i zanimljiv i mislim kako će arheološka istraživanja dati značajne rezultate.

5. Posjedi/naselja vlastelinstva Grabovnik

Za vlastelinstvo Grabovnik našao sam tri popisa posjeda ili naselja: iz 1494. godine s 25 posjeda, iz 1506. godine s istim brojem naselja ili imanja te popis iz 1512. godine s 21 imanjem.⁴² Posjede iz ovih popisa sam već nabrojio u povijesti vlastelinstva. Ovdje ću analizirati naselja i imanja glavnine grabovničkog vlastelinstva u istočnoj Podravini, tj. u sjeverozapadnom dijelu srednjovjekovnog kotara Gušća – Vaška, dok ću imanja oko Koprivnice i u

drugim dijelovima stare Križevačke županije samo spomenuti.

TRGOVIŠTE GRABOVNIK. Status trgovišta za naselje Grabovnik prepoznajemo u dokumentima vrlo kasno, tj. tek u ispravi iz 1506. godine.⁴³ Svakako se radi o slučajnosti da trgovište kao takvo nije i ranije zabilježeno jer franjevci ne bi u 13. stoljeću osnivali svoj samostan u naselju bez ikakvih urbanih osobina. Na trgovište se vjerojatno odnosi podatak iz oporuke Davida „*de Dombo*“ iz 1504. godine u kojoj spominje česticu zemlje „*usred Grabovnika*“. U popisima poreza trgovište Grabovnik („*oppidum Gorbonok*“) zapisivano je od 1507. do 1517. godine,⁴⁴ ali, nažalost, ne možemo odrediti veličinu njegovog područja jer su porezni dimovi trgovišta iskazani zajedno s dimovima glavnine vlastelinskih zemalja. Trgovište je spomenuto i u ispravi iz 1516. godine.⁴⁵

Trgovište je nestalo u protuosmanlijskim ratovima, a zanimljivo je da je zabilježen datum njegovog nestanka.⁴⁶ Naime, 1538. godine Franjo Tahy, vlasnik Grabovnika, piše o stanju u Slavoniji i, uz ostalo, opisuje kako su se u noći 11. lipnja iste godine osmanski pješaci i konjanici prikrali i napali njegovo trgovište Gobronak te zarobili i odveli mnogo ljudi i stoke. Sada on sjedi u kaštelu usred sasvim opustošenog imanja. Iz opisa se ne vidi je li trgovište bilo utvrđeno, ali pretpostavljam kako je imalo barem najprimitivnije zemljane i drvene obrambene uređaje jer inače ne bi preživjelo nedavni prolaz sultanove vojske 1532. godine, a Osmanlije ga ne bi morali zauzimati noću i na prepad.

Franjo Brdarić je trgovište Grabovnik smjestio između franjevačkog samostana za koji je smatrao da se nalazio na mjestu današnje župne crkve u Kloštru Podravskom i crkve Svetog Adrijana u dijelu Kloštra zvanom Oderjan.⁴⁷ Udaljenost između ove dvije točke je oko 1,5 km što bi značilo da je toliku dužinu imalo i trgovište. Naime, za samostan se 1522. godine kaže da je u trgovištu,⁴⁸ a većina autora

40 BRDARIĆ, Franjo: *Arhidakonat ...*, 360.

41 LOVRENČEVIĆ, Zvonko: *Srednjovjekovne gradine u podravskoj regiji*. // Podravski zbornik 85 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1985., 174-175.

42 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DF268266., 1512.1.XI.

43 MOL, DL101385., 1506.22.XI.

44 ADAMČEK, Josip.: *KAMPUŠ, Ivan: Popisi poreza ...*, 34, 66, 104.

45 MOL, DL66019., 1516.28.I.

46 *Acta comitialia*, vol. II., 1538.20.VI., 238.

47 BRDARIĆ, Franjo: *Arhidakonat ...*, 360.

48 ZHIJA, sv. 5., 1522.5.XII., 558.

1495.	1507.	1513.	1517.
SREDIŠNJI DIO POSJEDA OKO KAŠTELA			
Stjepan / 56	Trgovište „Gorbonok“ s pripadnostima / 50		
David / 45			
	Priorovo trgovište „Gorbonok“ s pripadnostima / 20	Trgovište „Gorbonok“ s pripadnostima Ivana Tahyja / 75	Trgovište „Gorbonok“ s pripadnostima / 50+5
	Franjevci / 3	Franjevci / 4	Franjevci / 4+2
Ukupno / 101	73	79	61
„DRAWAMELLEKY“			
Stjepan Gorbonok / 28	Stjepan „de Gorbonwk“ / 26		
	Vranski prior / 20	„Gorbonok“ Ivana Tahy „Drawamelleky“ / 40	„Gorbonok“ Ivan Tahy „Drawamelleky“ / 40+9
Ukupno / 28	46	40	49
PODGORJE			
	Stjepan „de Gorbonok“ / 12	Ivan Tahy „de Gorbonok“ / 23	Ivan Tahy „de Gorbonok“ / 10+8
Ukupno / -	12	23	18
Ukupno u istočnoj Podravini / 129	131	132	128

Tab. 1. Vlasnici i broj poreznih dimova na imanjima u istočnoj Podravini, spadajući pod Grabovnik po popisima poreza (izvor: ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: Popisi poreza ..., 8, 34, 66, 104).

crkvu Svetog Adrijana smatra crkvom trgovišta. Mislim da je ovakva veličina za jedno vlastelinsko trgovište prevelika, a upitan je i njegov oblik jer bi prema iznesenoj pretpostavci trgovište bilo vrlo dugo naselje s jednom ulicom i bez neke točke koncentracije. Problem topografije trgovišta postaje još složeniji ako se u razmatranje uključi i crkva Svetog Ladislava i postavi pitanje koja je crkva bila župna u trgovištu. Ovdje također treba spomenuti srednjovjekovni toponim Pridvorje uz sjeverni rub Kloštra koji je možda bio drugo ime za trgovište.

Položaj trgovišta Grabovnik bio je prilično dobar jer je bilo dovoljno udaljeno, s jedne strane od grada Virovitice, a s druge od slabog trgovišta Đurđevac i jakog *Prodaviza* (Virja). U smjeru sjever – jug, prema trgovištu je vjerojatno dolazila cesta s nekog prijelaza na rijeci Dravi (možda kod današnjeg Ferdinandovca),

a iz njega izlazila cesta prema bilogorskom prijevodu kod Mušinje (današnji Šandrovac) koja se dalje mogla granati na jednu stranu prema trgovištu Sloboština (kraj današnjeg Bjelovara) ili na drugu prema srednjovjekovnoj i današnjoj Rači.

FRANJEVAČKI SAMOSTAN SV. STJEPANA U GRABOVNIKU. Paškal Cvekan smatrao je kako je samostan u Grabovniku osnovan 1292. godine.⁴⁹ Prvi spomen ovog samostana seže u 1295. godinu kada su fratri „de Gorbonok“ prisutni kod darivanja neke zemlje pavlinskom samostanu u Gariću.⁵⁰ Oni su kao svjedoci stavili svoj pečat na darovnicu. Otprilike u isto vrijeme grabovnički franjevci su prisutni i kod sastavljanja oporuke župana Bahalera. Bahaler je ostavio neke stvari samo-

49 CVEKAN, Paškal: *Od Gorbonuka ...*, 25.

50 CD, sv. VII., 1295.5.VI., 204.

stanu „*de Gorbonuk*“, a želio je biti i pokopan u njemu.⁵¹ Iz jedne mnogo kasnije oporuke, one Davida „*de Dombo*“ iz 1504. godine, saznajemo kako je samostan bio posvećen Svetom Stjepanu mučeniku.⁵² David je kao vlastnik dijela grabovničkog vlastelinstva, kao i Bahaler, oporučno ostavio franjevcima nekoliko stvari. Treća oporuka je Andrije Budora od Budrovca iz 1529. godine u kojoj on izražava želju da bude pokopan u samostanu.⁵³ Iz 1522. godine su dvije isprave važne za povijest ovog samostana.⁵⁴ U obje se kmetovi Andrije Budora zaklinju preda vratima franjevačkog samostana („*anteostiumclaustris beati Stephani*“) što je rijedak podatak o jednom pravnom običaju kakav nemamo za druge samostane u tom dijelu Hrvatske. Također, važno je što se u jednoj od ove dvije isprave navodi da je samostan smješten u trgovištu Grabovnik. Samostan je vjerojatno napušten 1538. godine kad je opustošeno vlastelinstvo ili nešto prije. Iz navedenih dokumenata vidimo da je franjevački samostan u Grabovniku bio vrlo važno mjesto za stanovništvo srednjovjekovne istočne Podravine.

Nakon osmanlijskih pustošenja u sjećanju ljudi ostalo je postojanje samostana u Kloštru (koji mu duguje i svoje ime), ali se izgubilo znanje o tome tko su bili fratri u njemu, tako da je vizitator 1658. godine zapisao kako su ovdje boravili dominikanci.⁵⁵ Iz opisa ove vizitacije nije sasvim jasno je li vizitator našao ostatke samostana ili je samo iznio tradiciju o postojanju samostana. Vizitator koji je 1706. godine obišao Kloštar piše kako je župna crkva podignuta na ostacima neke stare crkve, ali ne navodi koja bi to crkva mogla biti. Ovdje bi, osim samostanske, mogla u obzir doći i crkva Svetog Ladislava. Na crkvi se u vrijeme vizitacije još vidjelo tragova gotičkog stila što znači da su joj zidovi izdržali više od 150 godina napuštenosti.⁵⁶ Franjo Brdarić smatrao je

kako je novovjekovna župna crkva u Kloštru podignuta na temeljima samostanske crkve.⁵⁷

PRIDVORJE ILI PREDVORJE. Kao jedno od imanja, odnosno naselja pod kaštelom Grabovnik, Pridvorje navodi u popisima iz 1494. godine („*Predworya*“), 1506. godine („*Pridworya*“) i 1512. godine („*Pryduorya*“).⁵⁸ Zanimljivo je da se 1509. godine za kaštel Grabovnik kaže da je smješten na posjedu „*Prydworya*“.⁵⁹

CRKVA ILI KAPELA SV. LADISLAVA U PRIDVORJU. Kapela Svetog Ladislava prvi je put spomenuta 1475. godine, i to s odrednicom „*de Gorbonok*“,⁶⁰ a 40 godina kasnije spominje se njen rektor ili upravitelj te grabovnički vlastelin Ivan Tahy kao njen patron.⁶¹ Kao crkva isti je objekt zapisan 1520. godine, a tada se za njega kaže da je u Pridvorju („*Pridworya Zenthlaslo*“).⁶² Kao patron ove crkve Ivan Tahy se ponovo spominje 1523. godine.⁶³ U popisima župa iz 1334. i 1501. godine ne spominje se ni jedna crkva Svetog Ladislava u ovom kraju, a ne možemo je povezati ni sa crkvama u blizini Grabovnika kojima nije naveden titular (npr. s crkvom u Kopačevcu). Kako sam već rekao, Sveti Ladislav je jednom zapisan kao crkva, ali to ipak ne rješava pitanje je li bila riječ o župnoj crkvi. Za sada je vjerojatnije da se radi o kapeli povezanoj s vlastelinima i njihovim kaštelom, a ne s trgovištem. Ipak, treba ostaviti mogućnost da je Sveti Ladislav bio župna crkva građana trgovišta.

Za smještaj naselja Pridvorje, pa time i kapele Svetog Ladislava, važni su navedeni podatci iz 1509. i 1520. godine o Svetom Ladislavu u Pridvorju, kao i sačuvani toponimi Pridvorje ili Predvorje uz sjeverni rub Kloštra Podravskog.⁶⁴ Paškal Cvekan je kapelu Svetog Ladislava smjestio između današnjih sela Grabrovnice i Dinjevca povezujući ga sa zanimljivi-

prošlost, sv. II., Zagreb, 1941., 33.

51 CD, sv. VII., oko 1300., 418–419.

52 MOL, DL65995., 1504.

53 LASZOWSKI, Emilije: *Oporuka Andrije Budora iz Budrovca iz 1529. godine.* // Vjesnik zemaljskog arhiva, god. VI., Zagreb, 1934., 1529.18.VII., 50–57.

54 ZHIJA, sv. 5., 1522.21.XI., 558; 1522.5.XII., 558.

55 Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Kanonske vizitacije različite (dalje NAZ, KVR), Prot. 4/IV., 1658.8.X.

56 HORVAT, Rudolf: Župe u Hrvatskoj Podravini. Hrvatska

57 BRDARIĆ, Franjo: *Arhiđakonat ...*, 359.

58 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

59 ZHIJA, sv. 4., 1509.6.XII., 530.

60 MOL, DL100852., 1475.5.VIII.

61 ZHIJA, sv. 1514.4. XII., 549.

62 MOL, DL66039., 1520.31.VIII.

63 ZHIJA, sv. 5., 1523.21.I., 560.

64 Osnovna državna karta 1:5000., sekcija Pitomača 12.

vim toponimom Svetinje u tom kraju, ali bez drugih argumenata.⁶⁵ Ovo mjesno ime vjerojatno nema veze s kapelom Svetog Ladislava, ali sigurno znači ostatke nekog objekta, možda i sakralnog.

Franjo Brdarić toponim Predvorje objašnjava kao ime kule pred gradom Grabovnikom koja je branila pristup mostu prema kaštelu.⁶⁶ To bi vrijedilo u slučaju da je prvi dio toponima prijedlog „pred“. Vjerojatnije je objašnjenje kako se radi o mjestu „pri dvoru“ te da Pridvorje spada u toponime tipa Podgrađe koji su označavali naselja uz plemićke dvorce i kaštele. Drugo pitanje koje se može postaviti – je li Pridvorje drugo ime za trgovište Grabovnik koje je bilo u blizini današnjeg toponima ili se radi o dva različita naselja. Nakon prve četvrtine 16. stoljeća naselje Pridvorje i kapela Svetog Ladislava se više ne spominju, ali se na kapelu možda odnosi vijest iz 1658. godine, „*srušenoj crkvi pred kaštelom Grabovnicom*“.⁶⁷ Kako je zaključio i Paškal Cvekan, ovdje se pod Grabovnicom ne misli na današnje selo istog imena, nego na stari Grabovnik na području Kloštra Podravskog jer se u istom dokumentu spominje samostan u Grabrovnici koji se mora vezati uz Kloštar.⁶⁸ Zbog udaljenosti od kaštela, manje je vjerojatno da se ova vijest odnosi na crkvu Svetog Adrijana u Odrejanu.

SVETIADRIJAN. Kao posjed Sveti Adrijan se spominje u rukama grabovničkih vlastelina 1494. („*Zenthadryan*“)⁶⁹ pa 1506. („*Zenthadoryan*“) i 1512. godine („*Zenthadoryan*“).⁷⁰ U oporuci Davida „*de Dombo*“, vlasnika dijela grabovničkog vlastelinstva, iz 1504. godine spominje se posjed Adrian, ali se ovdje ne radi o podravskom nego mađarskom imanju što se vidi po tome što je David proizvode s

ovog posjeda ostavio isključivo ustanovama u Mađarskoj (npr. samostanima u Hederhelu i Tholdu).⁷¹

CRKVA SV. ADRIJANA. Već krajem 13. stoljeća spominje se zajedno s grabovničkim franjevcima župnik Svetog Adrijana kao svjedok oporuke župana Bahalera.⁷² Franjo Rački ne navodi ovu crkvu u popisu župa iz 1334. godine, ali je spominju drugi autori u analizama istog popisa što znači da ju je Rački greškom ispustio.⁷³ Svetog Adrijana („*eclesia sancti Adriani de Grabounok*“) ovi autori navode nakon crkve u Prugovcu. Sljedeća vijest o ovoj crkvi je tek iz 1495. godine kada je zapisano da je njen župnik imao mali posjed od 2 porezna dima.⁷⁴ U sporu 1499. godine u crkvi Svetog Adrijana zakletvu su polagali neki kmetovi, podložnici plemića Viteza „de Kernyn“ i Kerhena „de Belosowcz“.⁷⁵ U popisu župa iz 1501. godine župa Svetog Adrijana je zapisana između župe u Prugovcu s jedne i župe u Kopačevcu s druge strane i u ono vrijeme je bila bez župnika.⁷⁶ Vizitator koji je 1658. godine obišao istočnu Podravinu nije spomenuo Svetog Adrijana,⁷⁷ ali su njegovi ostatci tada još postojali jer se u opisu sljedeće vizitacije iz 1706. godine navodi da nedaleko od kloštranske župne crkve stoje razvaline crkve koje narod zove Oderjan. U izvještaju vizitacije iz 1746. godine piše da je u Oderjanu na temeljima stare crkve podignuta kapela Svetog Bartola.⁷⁸ Ova je kapela kasnije nestala, ali znamo gdje se nalazila jer je ucrtana na kartama 18. stoljeća.

Titular crkve Svetog Adrijana dao je ime posjedu, dijelu vlastelinstva Grabovnik, ali i današnjem selu (ili zaselku) Oderjanu. Ponekad se u literaturi ova župa povezuje s naseљem, odnosno trgovištem Grabovnik, ali za to nema potvrde u izvorima. Činjenica da se župa smješta u Grabovnik („*in Gorbonok*“) nije dovoljna za ovakav zaključak jer je ovaj topo-

65 CVEKAN, Paškal: *Od Gorbonuka* ..., 89.

66 BRDARIĆ, Franjo: *Arhidakonat* ..., 360.

67 NAZ, KVR, Prot. 4/IV, 1658.8.X.

68 CVEKAN, Paškal: *Od Gorbonuka* ..., 35.

69 MOL, DL268262., 1494.26.X. U ovom je popisu iza Svetog Adrijana bez prekida zapisano „*kraj rijeke Drave*“ („*penes fluuii Drawa*“) što je neobično jer je toponim odnosno naselje Oderjan koji je uspomena na posjed i crkvu Svetog Adrijana danas udaljen od Drave 10-ak km, a tako je bilo i u srednjem vijeku (što se može zaključiti po postojanju današnjih i srednjovjekovnih Sesveta od Kloštra prema Dravi).

70 MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

71 MOL, DL65995., 1504.

72 CD, sv. VII., oko 1300., 418–419.

73 BÖSENDORFER, Josip: *Crtice* ..., 267; BUTURAC, Josip: *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine. // Starine JAZU*, knj. 59., Zagreb, 1984., 62.

74 ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi poreza* ..., 8.

75 MOL, DL86424., 1499.3.VII.

76 RAČKI, Franjo: *Popisi* ..., 207.

77 NAZ, KVR, Prot. 4/IV, 1658.8.X.

78 HORVAT, Rudolf: *Župe* ..., 33–34.

nim često označavao i šire područje. Kako sam već rekao, Oderjan je previše udaljen od lokaliteta koji se inače povezuju s trgovištem Grabovnik (npr. od samostana koji je vjerojatno bio na mjestu današnje kloštranske župne crkve), tako da za sada ovo može biti samo pretpostavka.

Na kraju ovog dijela članka koji se odnosi na uže područje Kloštra Podravskog želio bih naglasiti potrebu arheološkog istraživanja cijele okolice kao cjeline jer se radi o predjelu s velikom koncentracijom lokaliteta. Prvi lokalitet je gradište Gradina uz koje treba istražiti i prostor istočno i jugoistočno od njega kako bi se našli ostatci vjerojatne kapele Svetog Ladislava. Uz kloštransku župnu crkvu morali bi postojati ostatci franjevačke crkve i samostana te u bližoj okolini tragovi trgovišta. Svakako je potrebno i istraživanje ostataka crkve Svetog Adrijana. Ako bi se izveli svi ovi preporučeni radovi, slika kloštranskog srednjeg vijeka vjerojatno bi bila potpunija.

PODRAVJE („DRAWAMELLEKY“). Odmah na početku ovog odjeljka treba reći da se ne radi o naselju nego o većem području uz rijeku Dravu što je vjerojatno razlog da se ono ne javlja ni u jednom popisu naselja grabovničkog vlastelinstva.⁷⁹ Prema popisima poreza u „*Drawamellekyju*“, grabovnički vlastelin Stjepan „*de Gorbonok*“, 1507. godine imao je 26 poreznih dimova. Veza ovih zemalja s vlastelinstvom Grabovnik još je vidljivija iz popisa poreza 1513. i 1517. godine kada je zapisan posjed „*Grabovnik Ivana Tahyja kraj Drave*“.⁸⁰ U hrvatskom obliku područje „*Drawamelleky*“ je kao „*Podrawy*“ zapisano 1482. godine iz čega vidimo da je mađarski oblik bio samo pisarska prevedenica.⁸¹ Tada je Podravje, kao i u popisima poreza, zapisano s druga dva dijela glavne vlastelinskih posjeda, tj. s Grabovnikom i Podgorjem. U oporuci Davida „*de Dombo*“, vlasnika dijela imanja Grabovnik, iz 1504. godine spominje se „*Podrawya*“ kao mjesto gdje živi

kmet kojem je David ostavio nešto novaca.⁸² Kako se vidi iz popisa poreza, Podravje je bilo prilično veliko područje s najmanje 50-ak poreznih dimova. Koja su se sela ovdje nalazila nije izričito zapisano, nego ću to pokušati dokučiti iz dokumenata u daljnjem tekstu. Sjeveroistočno od današnjeg Kloštra Podravskog, pretpostavljenog središta vlastelinstva Grabovnik, nalaze se Podravske Sesvete, kao i u srednjem vijeku. Njihovo područje treba isključiti kao prostor starog Podravja jer su ovdje postojala druga imanja. Nizvodno od Sesveta ima dosta prostora na kojem sve do vlastelinstva Gradec (danas Stari Gradac) nije dokazano postojanje ni jednog većeg srednjovjekovnog imanja te zato pretpostavljam da se na tom odsjeku nalazilo Podravje. Kako će se vidjeti iz daljnjeg teksta, možda su i neka sela oko Ferdinandovca bila popisivana pod imenom Podravje.

BERČIN. Posjed ili naselje „*Berchin*“ zapisan je u popisima vlastelinstva iz 1506. i 1512. godine.⁸³ Nešto ranije, tj. 1504. godine, isti je posjed spomenut u nekom sporu kmetova s obje strane rijeke Drave i za njega se izričito kaže da je u Križevačkoj županiji.⁸⁴ S mađarske strane u sporu su bili kmetovi iz okolice Belawara i Heresznye pa možemo pretpostaviti da je Berčin bio nasuprot ovim naseljima, tj. ukraju između današnjih sela Ferdinandovca i Sesveta. U ovom dokumentu Berčin se spominje u vezi sa Stjepanom od Grabovnika.

KRAJNICA. Ovaj se posjed, kao i Berčin, spominje u sporu iz 1504. godine.⁸⁵ Vjerojatno je uspomena na ovo naselje sačuvana u imenu sela Kranjica uz zapadni rub Ferdinandovca. U ovom dijelu Podravine očekivao sam uglavnom sela đurđevečkog vlastelinstva, ali očito je bilo i drugih posjeda. Spominjanje Stjepana od Grabovnika povezuje Krajnicu s vlastelinstvom Gorbonok. U popisu naselja na vlastelinstvu iz 1506. godine spominje se naselje „*Kradnycza*“ što bi mogla biti Krajnica.⁸⁶ Ovo bi se moglo povezati s djelomično čitljivim imenom sela „*C...thnycza*“ u popisu iz 1512. godi-

79 U popisu naselja iz 1494. godine iza Svetog Adrijana je bez prekida zapisano „*kraj rijeke Drave*“ („*penes fluii Drawa*“) što je sastavljač regesta preveo na mađarski kao „*Drawamellet*“ i odvojio ga od ostalog dijela teksta, kao i druga naselja. Mislim da se ovdje radi o posebnom naselju, a ne o Podravju odnosno „*Drawamelleky*“ kao u drugim navedenim dokumentima.

80 ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi poreza ...*, 66, 104.

81 MOL, DL103879., 1482.

82 MOL, DL65995., 1504.

83 MOL, DL101385., 1506.22. XI.; MOL, DF268266., 1512.1.XI.

84 MOL, DL75726., 1504.13. VIII.

85 MOL, DL75726., 1504.13. VIII.

86 MOL, DL101385., 1506.22. XI.

ne te time povećati količina poznatih podataka o ovom nestalom selu.⁸⁷

NART. Imanje „*Narth*“ u vezi s vlastelinstvom Gorbonok navodi se samo u popisima iz 1494. i 1506. godine.⁸⁸ Toponimi ovog tipa javljaju se gotovo uvijek uz veće vodotokove pa pretpostavljam da se Nart nalazio negdje kraj Drave. Nema osnove da se ovaj posjed poveže s istoimenim otokom na Dravi na području današnjeg Sigeca spomenutom 1548. godine,⁸⁹ a ni sa selom Narta na rijeci Česmi južno od Bjelovara.

„*NAGHTHO*“. U prijevodu s mađarskog na hrvatski ovaj toponim znači Velika mlaka, a imanje se spominje s drugim selima pod Grabovnikom 1506. i 1512. godine.⁹⁰ Pretpostavljam da se posjed nalazio negdje uz Dravu.

SIGET. U vezi s Grabovnikom imanje ili selo Siget („*Zygeth*“) je zapisano u dva popisa naselja: 1506. i 1512. godine.⁹¹ Ovakvi toponimi su često, iako ne isključivo, vezani uz nizinska područja pa pretpostavljam da je i ovaj Siget bio u ravnoj Podravini. Radi li se o istočnoj Podravini i okolici Kloštra ili o središnjoj (možda isto što i Siget istočno od Koprivnice) za sada se ne može reći. U vezi s plemićima od Grabovnika Siget se spominje i 1439. godine, ali se ni po ovom dokumentu ne može točnije smjestiti jer se s njim navode njihova imanja Temerje kraj Koprivnice i Podgorje južno od današnjeg Kloštra.⁹²

MALI SIGET. Naselje „*Kyszygeth*“ zapisano je s drugim selima grabovničkog vlastelinstva 1494. i 1506. godine.⁹³ Kao i za Siget, i za njega vrijedi pretpostavka da se nalazio u nizini, ali također ne znamo gdje.

PODGORJE. Kao vlasništvo plemića od Grabovnika, „*Podgorja*“ se spominje prvi put

1439., a zatim i 1482. godine.⁹⁴ Iz popisa poreza od 1507. do 1517. godine saznajemo da se Podgorje nalazilo u sjeverozapadnom dijelu kotara Gušće – Vaška i da je bilo veličine 20-ak poreznih dimova.⁹⁵ U ovim slučajevima se vjerojatno ne radi o jednom naselju nego o području za koje po imenu možemo pretpostaviti da se nalazilo na podnožju Bilogore. Podgorje se javlja i u popisu naselja iz 1512. godine pa se u ovom slučaju možda ipak radi o jednom selu.⁹⁶ Za smještaj Podgorja u obzir dolazi prostor između današnjih sela Sirove Katalene i Male Črešnjevce. Zapadnije su bili posjedi Budrovec i Čepelovec, a istočnije Črešnjevo. Dodatni dokaz za ovakvu ubikaciju je mjesto Podgorja u popisu iz 1512. godine kada je zapisano uz Suhu Reku koja se nalazila na Bilogori kod današnje Suhe Katalene.

SUHA REKA. Ovaj se posjed kao vlasništvo Stjepana, sina Beluševog, vlasnika Grabovnika, spominje već 1293. godine na istočnoj međi imanja Mušinja.⁹⁷ Po mjestu u opisu međe „*Zuhareka*“ bila je na području današnjeg sela Suhe Katalene ili sela Jasenika.⁹⁸ Na međi je istoimeni potok kojeg možemo izjednačiti s današnjim potokom Suhom Katalenom. Suha Reka se nalazi u popisu imanja Stjepana od Grabovnika 1494. godine, u popisu naselja iz 1506. godine kao i u popisu Tahyjevih imanja 1512. godine (tada pogrešno zapisana kao „*Zuboreka*“).⁹⁹ U popisima poreza s početka 16. stoljeća naselje je vjerojatno iskazano pod Podgorjem. Zvonko Lovrenčević¹⁰⁰ posjed Suhu Reku povezoao je s gradištem južno od crkve u Sirovoj Kataleni. Ondje se naziru obrisi kružne utvrde s nekoliko pojaseva bedema i jaraka, a nalažena je srednjovjekovna keramika. Isti autor ustanovio je i drugo gradište u blizini, istočno, prema pruži. Budući da je Suha Reka bila jedno od imanja grabovničkog vlastelinstva, sumnjam da se ijedna od ove dvi-

87 MOL, DF268266., 1512.1.XI.

88 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.

89 ADAMČEK, Josip: *Opis gospodarskog stanja vlastelinstava Durđevac, Prodavić i Koprivnica 1548.g.* // Kaj, VI., Zagreb, 1969., 25–27.

90 MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

91 MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

92 MOL, DL102084., 1439.21.V.

93 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.

94 MOL, DL102084., 1439.21.V.; MOL, DL103879., 1482.

95 ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi poreza ...*, 34, 67, 104.

96 MOL, DL268266., 1512.1.XI.

97 CD, sv. VII., 1293.11.II., 130.

98 Paškal Cvekan (*Od Gorbonuka ...*, 16) je smatrao da je Suha Reka bila na području Jasenika (zove ga Jasenaš).

99 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

100 LOVRENČEVIĆ, Zvonko: *Srednjovjekovne ...*, 174.

je utvrde smije s njom povezati jer uz kaštel Grabovnik nije bilo potrebe za još jednim središtem uprave na posjedu. Ipak, treba ostaviti mogućnost da je u drugoj polovici 15. i početkom 16. stoljeća, kad je na vlastelinstvu bilo po dvoje suvlasnika, sagrađena još jedna utvrda o kojoj izvori šute.

VRHOVLJAN. U popisima iz 1494., 1506. i 1512. godine ovaj se posjed zapisan kao „*Werhowlyan*“, „*Worhowlyan*“ i „*Werhelyan*“ i u sva tri slučaja je u vlasništvu grabovničkih vlastelina.¹⁰¹ Po imenu možemo zaključiti da se imanje nalazilo u brdskom kraju, a po mjestu u popisima (zapisivano je uz Suhu Reku) smjestiti ga u kraj između Sirove Katalene i Kozarevca. Možda je bilo dio područja zvanog Podgorje. Međutim, postoji i druga mogućnost. Naime, vlasnici Grabovnika su početkom 16. stoljeća držali mali posjed u Ruševcu istočno od Križevaca o čemu svjedoče popisi poreza.¹⁰² Kraj Ruševca, koji se javlja u spomenutim popisima grabovničkih posjeda ili sela, postojalo je selo Vrhovljan. U popisima poreza imanje je iskazano samo kao Ruševac, ali se možda pod tim imenom nalaze i zemlje u Vrhovljanu.

POTOK. Ovaj se posjed javlja u sva tri popisa imanja koje drže vlasnici Grabovnika, tj. 1494., 1506. i 1512. godine.¹⁰³ Posjed Potok se često spominje i u vezi sa susjednim plemićima Budrovečkim. Vjerojatno je isti posjed ili selo bilo u posjedu i jednih i drugih posjednika i zato mislim da se nalazilo na dodiru dvaju imanja, tj. Budrovca i Grabovnika, otprilike oko današnjeg sela Sirove Katalene. U navedenim popisima Potok je zapisivan kraj Suhe Reke što dodatno potvrđuje ovakvu ubikaciju.

TERNOVICA. Kao „*Tronawycz*“ ovaj posjed zapisan 1494., kao „*Tharnowycza*“ 1506., a kao „*Thernowycza*“ 1512. godine.¹⁰⁴ Za sada nemam podataka koji bi pomogli pronalaženju položaja ovog nestalog naselja. Možda je neki trag u podatku da se imanje „*Thernowycza*“ spominje 1513. godine s posjedima plemića

Viteza oko Sesveta pa ga smjestiti na prostor između Kloštra i Podravske Sesveta.¹⁰⁵

BOLETINA. Kao „*Bolethyncz*“ ovaj se posjed spominje 1421. godine s Grabovnikom, ali u vlasništvu plemića od Beloševca, a ne grabovničkih vlastelina.¹⁰⁶ U sporu iz 1452. godine u koji su bili uključeni i vlasnici Grabovnika isto se imanje navodi kao „*Bolethyna*“.¹⁰⁷ U oporuci Davida „*de Dombo*“ iz 1504. godine „*Boletina*“ (i kao „*Baletina*“) je imanje koje David ostavlja (s još nekom česticom) u Grabovniku plemićima Kerhenima i Blažu od Prugovca.¹⁰⁸ Iste se godine plemići od Grabovnika, od Paličine i od Beloševca spore oko Davidove ostavštine, pa se i tada spominje „*Bolethina*“.¹⁰⁹ Budući da se Boletina gotovo uvijek javlja s Grabovnikom, možemo pretpostaviti da se nalazila negdje na širem području današnjeg Kloštra Podravske. Iako se toliko spominje s grabovničkim plemićima, Boletina ipak nije zapisana ni u jednom od tri popisa naselja na vlastelinstvu.

Na kraju ove analize moglo bi se zaključiti da su u središnjem dijelu vlastelinstva Grabovnik bili kaštel, trgovište s franjevačkim samostanom, naselje Pridvorje s kapelom Svetog Adrijana i, malo dalje, posjed Sveti Adrijan sa župnom crkvom posvećenom istom titularu. U dijelu vlastelinstva koji se pružao uz rijeku Dravu i popisivan je pod imenom Podravje nalazila su se naselja Krajnica i Berčin (kraj današnjeg Ferdinandovca) te sela Velika Mlaka, Nart, Mali Siget i Siget te (možda) Boletina i Trnovica u predjelu od Sesveta prema istoku. Na obroncima Bilogore nalazio se dio vlastelinstva zvan Podgorje sa selima Suha Reka, Potok i (možda) Vrhovljan. O imanjima vlasnika Grabovnika oko Koprivnice bilo je već nešto riječi. Ovu grupu posjeda možemo nazvati „*temerjanskom grupom*“ jer su se pretežno nalazili na području zvanom Temerje. U popisima iz 1494., 1506. i 1512. godine ovdje su zapisani Temerje, Beloševac (nije isto što i srednjovjekovni Beloševac, nedaleko od današnjeg Kloštra Podravske), „*Draganwelg*“, (i kao „*Dragandol*“ ili „*Dragyndol*“ – danas kopriv-

101 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

102 ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi poreza ...*, 26, 58, 92, 122.

103 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

104 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

105 MOL, DL47056., 1513.15.VIII.

106 MOL, DL103831., 1421.11.II

107 MOL, DL65899., 1452.20.VI.

108 MOL, DL65995., 1504.

109 ZHIJA, sv. 4., 1504.25.IX., 514.

ničko predgrađe Draganovec), Blaca i Sveti Mihalj.¹¹⁰ Podrobnije sam o ovim posjedima pisao u svojim prijašnjim radovima.¹¹¹ „*Hrwssowcz*“ ili „*Rusowcz*“ je bio istočno od Križevaca.¹¹² Ovaj posjed (s kojim je možda bio povezan i dio susjednog sela Vrhovljana) nije bio u sklopu izvornog grabovničkog vlastelinstva nego se s Grabovnikom povezao dosta kasno preko vranskih priora Berislavića i Tahyja. Naravno, moguće je pretpostaviti da je istoimeno naselje postojalo i u Podravini.

U navedenim popisima dio imanja nisam uspio smjestiti, npr. „*Bosyako*“ (1494. godine kao „*Bolyako*“).¹¹³ Komarnica (1494. godine pogrešno zapisana kao „*Komercz*“ – ako se ne radi o selu Konec iz popisa 1506. godine) se svako nalazila negdje uz istoimeni potok, ali ne znamo gdje. „*Odolencz*“, „*Zregincz*“, Orešje, „*Borischowcz*“ (i kao „*Boryskowcz*“ ili „*Byryskowcz*“), Prekop, „*Danczhege*“, Hrast, Konecz¹¹⁴, „*Berthalamowcz*“, „*Thorthocz*“¹¹⁵ i „*Hynchee*“ (ili „*Henche*“) su sela koja za sada ne znam ni približno ubicirati. Možda je neko od ovih naselja bilo dio teritorijalno odvojenog dijela vlastelinstva u Račici Svetom Stjepanu (područje današnjeg sela Bačkovice). Među današnjim toponimima na širem području Kloštra Podravskog prepoznatljiva su, kao ostatci srednjovjekovnih naselja, imena polja Božakovci zapadno od gradišta Gradine i Petrovci istočno od Kloštra, a južno od Sesveta. Dočetak, -ci“ pokazuje kako su na tim mjestima bila naselja.

110 MOL, DL268262., 1494.26.X.; MOL, DSL101385., 1506.22.XI.; MOL, DL268266., 1512.1.XI.

111 PAVLEŠ, Ranko: *Koprivničko ...*, 112–122.; *Podravina ...*, 215–220.

112 MOL, DL268262., 1494.26.X.; DL101385., 1506.22.XI.; DF268266., 1512.1.XI.

113 Možda je uspomena na ovo nestalo selo ostala u današnjem imenu polja Božakovci sjeverno od Kloštra Podravskog.

114 Selo Konec javlja se u vezi s vlasnicima Grabovnika 1520. godine (MOL, DL66039., 1520.31.VIII.), ali bez topografskih podataka.

115 Ovaj toponim je vjerojatno glasio Torčec, ali ga ne mogu povezati s nekim od poznatih srednjovjekovnih sela s ovim imenom. Slab trag je u ispravi iz 1506. godine (MOL, DL101385., 1506.232.XI.) u kojoj se Torčec jedino i spominje u vezi Grabovnikom; javlja se i Baltazar Batthyany koji je imao istoimeni posjed u jugoistočnom dijelu Križevačke županije (ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi poreza ...*, 31, 99.).

6. Zaključak

Na kraju se može zaključiti kako su u središnjem dijelu glavnine vlastelinstva Grabovnik bili kaštel, trgovište s franjevačkim samostanom, naselje Pridvorje s kapelom Svetog Ladislava i, malo dalje, posjed Sveti Adrijan sa župnom crkvom posvećenom istom titularu. U dijelu vlastelinstva koji se pružao uz rijeku Dravu i popisivan je pod imenom Podravje nalazila su se naselja Krajnica i Berčin (kraj današnjeg Ferdinandovca) te sela Velika Mlaka, Nart, Mali Siget i Siget te (možda) Boletina i Trnovica u predjelu od Sesveta prema istoku. Na obroncima Bilogore nalazio se dio vlastelinstva zvan Podgorje sa selima Suha Reka, Potok i (možda) Vrhovljan. Iz Grabovnika se u razvijenom i kasnom srednjem vijeku upravljalo i s nekoliko sela kraj Koprivnice na području zvanom Temerje, kao i imanjem Račica Sveti Stjepan s južne strane Bilogore. Cijeli sustav vlastelinstva urušio se 1538. godine nakon napada Osmanlija na okolice današnjeg Kloštra Podravskog.

Summary

Feudal possession Grabovnik („Gorbonok“)

This article describes the medieval feudal possession of Grabovnik (also known as „Gorbonok“) which was situated in the surrounding territory of today's village of Kloštar Podravski. In the first chapter the author brings the analysis of the name of the feudal possession and, in comparison with other authors that dealt with the same question, concludes that the real Croatian form of the name was Grabovnik. The second chapter brings a short history of the feudal possession which is known to us by available historical documents. The toponym „Gorbonok“ was first mentioned in 1237, and the estate that bears the same name in the late 13th century. Name of the family of nobles „de Gorbonok“ can be traced from the 13th to the beginning of the 14th century when the line was broken. There are three censuses that originate from the end of the 15th and beginning of the 16th century which give the names of the settlements that were under the management of the Grabovnik feudal possession. The end of the chapter de-

scribes the events that occurred in 1538 after which the feudal possession no longer existed. A special chapter is dedicated to the castle Grabovnik, which is mentioned in several documents from 1461 until 1552, when it was destroyed. It was situated on the site called Gradina, in the vicinity of Kloštar Podravski. The following chapter brings the list of the settlements that belonged to the feudal possession. Special attention was dedicated to the ones that are in close vicinity of today's Kloštar Podravski. The most important among them was the settlement Grabovnik that had its own market. Even though its first mention dates in the late Middle Ages, there is no doubt that its existence can be traced to the 13th century. It was destroyed the same year as the feudal possession seized to exist, in 1538, along with the Francis monastery, which was founded in the late 13th century. The historical documents register that besides the castle Grabovnik a settlement called Pridvorje existed, along with the chapel dedicated to St. Ladislav. The author brings up the question whether Pridvorje can be related to the settlement Grabovnik that had its own market, i.e. are the two different names of the same settlement. Another problem also rises concerning the parish church that had the market place under its jurisdiction. Here the church of St. Adrijan comes to mind, but the author leaves this question opened due to significant distance among the two. The following lines are dedicated to the analysis of ten settlements that are in the vicinity of today's Kloštar Podravski and whose position can be roughly determined. Somewhat longer is the list of the settlements whose exact position can not be determined. The end of the article brings the list of settlements in the vicinity of today's Koprivnica, on the territory of Temerje, that were controlled from Grabovnik.

Literatura

- ADAMČEK, Josip: *Opis gospodarskog stanja vlastelinstava Đurđevac, Prodavići Koprivnica 1548.g.* // Kaj, VI., Zagreb, 1969., 25–27.
- ADAMČEK, Josip; KAMPUŠ, Ivan: *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću.* Zagreb, 1976.
- BRDARIĆ, Franjo: *Arhiđakoniat komarnički.* // Časti i dobru zavičaja (ur. Blaž Mađer), Zagreb, 1937., 359–360.
- BUTURAC, Josip: *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine.* // Starine JAZU, knj. 59., Zagreb, 1984., 43–108.
- BÖSENDORFER, Josip: *Crtice iz slavonske povijesti.* Osijek, 1911.
- CVEKAN, Paškal: *Od Gorbonuka do Kloštra Podravskog.* Kloštar Podravski, 1990.
- DOČKAL, Kamilo: *Srednjovjekovna naselja oko Dobre kuće.* // Starine JAZU, knj. 48.
- HORVAT, Rudolf: *Župe u Hrvatskoj Podravini.* Hrvatska prošlost, sv. II., Zagreb, 1941.
- KRNIC, Bogoljub: *Judicium generale (Opći sud) u Ugarskoj i Hrvatskoj.* Zagreb: Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, n.s. sv. IX., 1906./1907.
- LASZOWSKI, Emilije: *Oporuka Andrije Budora iz Budrovca iz 1529. godine.* // Vjesnik zemaljskog arhiva, god. VI., Zagreb, 1934., 1529. 18. VII., 50–57.
- LOVRENČEVIĆ, Zvonko: *Srednjovjekovne gradine u podravskoj regiji.* // Podravski zbornik 85 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1985., 168–199.
- MARESIĆ, Jela: *Tragom nekih povijesnih imena podravskih sela.* // Đurđevački zbornik (ur. Velimir Piškorec), Đurđevac, 1996.
- PAVLEŠ, Ranko: *Koprivničko i đurđevčko vlastelinstvo.* Koprivnica, 2001.
- PAVLEŠ, Ranko: *Podravina u srednjem vijeku.* Koprivnica, 2013.
- RAČKI, Franjo: *Popisi župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine.* // Starine JAZU, knj. 4., Zagreb, 1872.
- STIPIŠIĆ, Jakov; ŠAMŠALOVIĆ, Miljen: *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije.* // Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije (dalje ZHIJA), sv. 3., 1960., 1487. 26. IV.

Izvori

- Acta comitalia, vol. II.,
- Codex diplomaticus regni Cratae, Slavoniae et Dalmatiae (CD).
- Magyar orszagos leveltar (MOL) (Dostupno na: www.mnl.gov.hu, 15. 6. 2014.).
- Monumenta habsburgica, vol. I., Zagreb, 1914.
- Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Kanonske vizitacije različne (NAZ, KVR), Prot. 4/IV.
- Osnovna državna karta 1:5000., sekcija Pitomača 12.
- Topografska karta 1:25000., sekcija Šandrovac.